

KANALAS IMRE

Beszámoló* a Magyar Regionális Tudományi Társaság III. Vándorgyűléséről (Sopron, 2005. november 24–26.)

A Magyar Regionális Tudományi Társaság (MRTT) III. Vándorgyűlését Sopronban rendezték meg 2005. november 24–26. között. Az esemény támogatója az Országos Területfejlesztési Hivatal, míg társrendezője a Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kara volt.

A vándorgyűlés azt a célt tűzte maga elé, hogy felhívja a figyelmet a kelet-közép-európai gazdasági térben, az országhatárokon átnyúló makrorégiók létrejöttének szükségességére, ösztönözze a Kárpát-medencei makrorégió megszületését, és szorgalmazza a határ menti együttműködésben új célok megfogalmazását. A szervezők fontosnak tartották továbbá, hogy elősegítsék, támogassák a „határokon átnyúló” tudományos kutatásokat, a stratégiai döntések előkészítését, illetve együttműködési témaköröket ajánljanak a szomszédos országok regionális kutatással foglalkozó szervezeteinek, intézményeinek.

A vándorgyűlés két központi eseményre épült, a közgyűlésre (ahol az MRTT előtt álló legfontosabb feladatok megvitatására került sor), valamint a Regionális fejlődés a Kárpát-medencében című tudományos konferenciára, melyen mintegy 160 hazai és határon túli szakember két napon keresztül plenáris és szekciós üléseken végezte munkáját.

A vándorgyűlés kiemelkedő eseménye volt a regionális együttműködés kohéziós szerepéről és a regionális tudomány nemzetközi kooperációjának szükségességéről szóló nyilatkozat aláírása. Ebben a nyilatkozatban Románia, Szlovákia, Magyarország, valamint Szerbia és Montenegró mint szomszédos országok területfejlesztésért felelős miniszterei – illetve megbízottjai – kijelentették, hogy a közép-európai térségek kohéziójának erősítését a kormányaik közötti együttműködés fontos kérdésének tekintik. Megállapították, hogy az Európai Unió változó strukturális politikai céljainak érvényesítése új ismereteket követel meg. Ezt a tudást jelentős részben a regionális tudomány közvetíti, így minden ország érdeke a regionális tudomány támogatása. A miniszterek szorgalmazták a regionális tudomány műhelyeinek együttműködését, a közös – területfejlesztést megalapozó – tudományos kutatások és a szakemberképzés összehangolását. A nyilatkozat aláírói felhívták a figyelmet, hogy az interregionális kapcsolatok és a területi kutatások hálózatos együttműködési formái új távlatokat nyithatnak a közép-európai régiók gazdasági felemelkedésében, a decentralizált fejlesztési gyakorlat meghonosításában, a közös fejlesztési stratégiák és programok kidolgozásában. Ennek előmozdítását segítené az érintett országok területfejlesztési szervei közötti kapcsolatok rendszeressé válása, intézményesítése.

A közgyűlés

Az MRTT elnöke, *Horváth Gyula* – az elnökség nevében – beszámolt a társaságnak a legutóbbi közgyűlés óta végzett munkájáról, az elért eredményekről. Kiemelte a területfejlesztési döntésekben való szerepvállalást, a Nemzeti fejlesztési terv (NFT) előkészítésében és a felsőoktatási reformban, valamint a decentralizáció folyamatában történő közreműködést. Beszámolójában kitért a taglétszám kedvező alakulására is (2002 – 48 fő, 2005 – 419 fő). Nagy jelentőségűnek minősítette a határon túli tagozatok erősödését. 2005-ben már négy szomszédos országban működtek helyi szervezetek (Vajdaság 13, Nyugat-Szlovákia 8, Kelet-Szlovákia 11, Kárpátalja 8, Székelyföld 14, Kolozsvár 20 fő).

Az egyre bővülő hazai és külföldi kapcsolatok, s a közösen végzett munka indokoltá tették az információcsere hatékonyabb módszereinek kialakítását, fejlesztését. Napirendre került az MRTT honlapjának további fejlesztése, illetve olyan informatikai rendszer működtetése, amely a tagok számára széles körű szolgáltatásokat tesz lehetővé (többek között a szakirodalom elérését).

* A részösszefoglalók elkészítésében közreműködtek: Bertalan Laura, Ilyés Éva, Jankó Ferenc, Raffay Zoltán és Dancs László.

Az elnökség szerint az MRTT előtt álló legfontosabb feladatok a következők: szakmai tagozatok szervezése, a határon túli tagozatok stabilizálása, a fiatal szakemberek támogatása (esetleg pályázatok kiírásával), területfejlesztési kutatási programokba való bekapcsolódás, az NFT és a regionális operatív programok vitájában való további részvétel, a társaság honlapjának bővítése, nemzetközi konferencia szervezése 2010-re, a jövő évi vándorgyűlés előkészítése.

A tagozatok képviselőinek beszámolóiból kitűnt, hogy mind idehaza, mind a határokon túli térségekben megkezdődött a „tagozati élet”. Kapcsolatok alakultak és formálódnak felsőfokú oktatási intézményekkel, területfejlesztési és közigazgatási szervekkel. Ezek az egyesületi élet új dimenzióit jelentik.

Varga Attila alelnök tájékoztatta a tagokat az MRTT nemzetközi szervezetben viselt tagságáról, kiemelve az Európai Regionális Tudományos Társaság működését, konferenciáit, a kapcsolódási lehetőségeket. *Korompai Attila* ismertette a másik regionális tudományi társaság, a londoni székhelyű European Regional Science Association (ERSA) működését, s tájékoztatót a kapcsolatfelvétel módozatairól. A nemzetközi kapcsolatok további bővítése érdekében *Horváth Gyula* és *Varga Attila* tájékoztatta a tagokat: lépéseket tettek annak érdekében, hogy az Európai Regionális Tudományi Társaság 2009-ben vagy 2010-ben Magyarországon (lehetőség szerint Pécsen, mely 2010-ben Európa Kulturális Fővárosa lesz) tartsa kongresszusát.

Az MRTT 2006. október elejére tervezett közgyűlésének helyszíne Szeged lesz, a vándorgyűlés témája pedig: A városok szerepe a régiók versenyképességében.

A tudományos konferencia plenáris ülése

A vándorgyűlés második napján került sor a „Regionális fejlődés a Kárpát-medencében” című tudományos konferencia plenáris ülésére.

Bevezetőjében *Enyedi György* akadémikus reményének adott hangot, hogy a konferencia hozzájárulhat egy új Kárpát-medencei integráció kialakulásához. Olyan új regionális szintézishez, amely az itt élő népek közötti megbékélés egyik eszköze is lehet. A társuló országoknak és régióknak felre kell tenniük korábbi sérelmeiket, és fel kell ismerniük az együttműködésben rejlő közös gazdasági érdekeket. A Kárpát-medencei integráció alapja nemcsak a természetföldrajzi egység, hanem a közös múlt, a kapitalista fejlődés és a magyar etnikum elterjedése is lehet. Példaként a Regio Basiliensis-t állította a hallgatóság elé, amely az első volt a határ menti regionális együttműködések sorában.

Granasztói György a dunai térség városhálózatának 1500 és 1850 közötti változásait elemezte. A történelmi Magyarország (Horvátország nélkül), Csehország (Szilécia nélkül) és Ausztria (Dél-Tirol nélkül) városodását három időkeresztmetszetben tekintette át a sorrend-nagyság szabály és a várospiramisok módszerével, felhívta a figyelmet a nagyvárosok és a középvárosok hiányára és a fokozatosan erősödő kisvárosokra.

Beluszky Pál Budapest avagy a korábbi Pest-Buda mint integrációs központ szerepét, az ilyen szerep kialakulására ható tényezőket mutatta be előadásában. Pest-Buda a török hódoltság koráig a hazai kereskedelem központja volt, majd a 19. században, különösen a kiegyezés után, ehhez oktatási (egyetem) és további kereskedelmi funkciók társultak. Fővárossá válásában a kormányzati szándékok nagy szerepet játszottak, és földrajzi fekvése is előnyére vált. Budapest nagyvárossá fejlődése így máig hatással van a magyar településrendszerre, városiasodásra. Arra a kérdésre, hogy támogassuk-e, vagy visszafogjuk Budapest fejlesztését, *Beluszky Pál* nem adott egyértelmű választ. Véleménye szerint a nemzetközi szerepkörök terén a főváros fejlesztendő, és támogatásra szorul, más téren azonban a regionális centrumok mint másodlagos integrációs központok fejlesztése is kívánatos.

Kocsis Károly a Kárpát-medence etnikai szerkezetének változását vázolta 1989 és 2002 között. Elméleti bevezetés után számos statisztikai adattal és tematikus térképpel alátámasztva mutatta be az „elnevezetelenedés” és az „elvilágiasodás” folyamatát, az államalkotó népek, különösen a magyarok és a kisebbségek arányának változását, illetve a cigány népesség növekedési dinamikáját és a migrációs irányokat. Előadása végén felhívta a figyelmet az etnikum várható demográfiai tendenciáira, így a népesség tartós csökkenésére, a fokozódó természetes fogyásra, a növekvő bevándorlásra a Kárpát-Pannon régióba s más uniós országokba, illetve az erősödő etnikai térbeli „koncentrációra”, a nemzeti kisebbségek számának csökkenésére és az etnikai kisebbségek számának növekedésére.

Hajdú Zoltán az államhatárok változásainak különböző értelmezéseivel foglalkozott előadásában. Felhívta a figyelmet a történelemben változó államterületek és a Kárpát-medence módosuló viszonyaira. A jelenhez közeledve különösen a „medencefenéki” Magyarország rendszerváltozás után kialakuló új helyzetét, megvál-

tozott integrációs pályáját emelte ki, s a folyamatokat az államterek és az államhatárok változásának bemutatásával illusztrálta. Hangsúlyozta: a Kárpát-medencei integráció csak akkor lehetséges, ha egységes szemléletre, kompromisszumra jutnak azok az országok, amelyek itt találhatók Kárpát-medencei központtal, és azok is, melyeknek központja a medencén kívül helyezkedik el.

Előadásában Kolber István tárca nélküli miniszter kiemelte az erősen polarizálódó világgazdasági rendszerben a „hálózatosodás” növekvő szerepét. Hangsúlyozta, hogy a Kárpát-medencei országok fejlesztési tervezésének nem szabad pusztán nemzetállami szinten mozognia, mert ezek az országok csak együttműködve lehetnek versenyképesek az Európai Unióba történő tényleges gazdasági integrálódás során.

Borbély László romániai közmunkaügyért és területfejlesztésért felelős tárca nélküli miniszter képviselőként *Bara Gyula* miniszteri főtanácsos tartott előadást: Románia területfejlesztési és területrendezési rendszeréről beszélt. Kiemelte, hogy a régiókat és a vidéket kiegyensúlyozottan kell fejleszteni, azonban megemlítette, hogy a régiók kialakításakor az uniós források maximalizálása volt a cél. Beszámolt arról is, hogy 2005. október 21-én magyar–román kormányülést tartottak, ahol összehangolt fejlesztésekről és a hozzájuk kapcsolódó kormányfeladatok meghatározásáról döntöttek. A román kormány elfogadta az Országos területfejlesztési koncepció irányelveit, melynek pontjai között szerepelt a tervek összehangolása a szomszédokkal, a fenntartható fejlesztés, a felzárkóztatás követelménye, a területek versenyképessége tétele. A felek célként fogalmazták meg a fejlesztési központok és tengelyek becsatolását az európai és interkontinentális pólusokba, a harmonikus városhálózat kialakítását és a város–vidék szolidaritást.

Gyurovszky László, Szlovákia építésügyi és területfejlesztési minisztere ismertette a készülő Nemzeti stratégiai referenciakeret legfontosabb célkitűzéseit, melyeket szűk számú, koncentrált intézkedés keretében kívánnak érvényesíteni. Az egyik – és egyben a legdominánsabb – cél, amely a várható források 65%-ának ráfordításával valósulna meg, az alap-infrastruktúra hálózatának kiépítése. Ez magában foglalja az úthálózat fejlesztését és a beruházások ösztönzését. A másik a tudásalapú társadalom kiépítése és a humán erőforrás fejlesztése az innováció és a K+F-tevékenységek ösztönzése révén. Az operatív programok száma csupán három és öt között várható.

Pásztor István vajdasági tartományi titkár előadásában bemutatta az elmúlt 15–20 évben háborúk és politikai ellentétek által hátráltatott Vajdaság helyzetét. Elmondta, hogy nincsenek megfelelően képzett szakemberek, és a humán erőforrás hiánya miatt nehéz a fejlődés. Nem a pénz az előrelépés alapvető feltétele, hanem az emberek szakértelme és akarata. Beszámolt arról, hogy a Vajdaság gazdaságfejlesztési tervének kidolgozása 2002-ben kezdődött. A terv átfogó gazdasági fejlesztést céloz meg, sikere érdekében nemzetközi alapok igénybe vételével számolnak, és helyi jellegű fejlesztési tervek kidolgozását várják. Az előtte szólókkal egybehangzóan az együttműködés fontosságára hívta fel a figyelmet.

Gémesi Ferenc, a magyar Külügyminisztérium helyettes államtitkára a regionális együttműködést a szomszédságpolitikával azonosította, amelynek célja többek között a versenyképesség erősítése, a magyarság összetartása, az identitástudat erősítése és a megfelelő támogatáspolitikai kialakítása. A támogatáspolitikai célja a magyarság szülőföldjén történő megtartása és gazdasági megerősítése. Hangsúlyozta, hogy ez olyan komplex probléma, amely megköveteli mind a hazai, mind a határon túli partnerséget és politikai szándékot.

Gidai Erzsébet a munkaerőpiac regionális alakulásáról tartott előadást. Felhívta a figyelmet az egyre növekvő munkanélküliség társadalmi kockázataira, illetve elemezte a magyar munkavállalók Kárpát-medencén belüli migrációját, amelynek legfőbb oka természetesen a magasabb jövedelemszerzés vágya. Megállapította, hogy a magyarság elvándorlásával kapcsolatos korábbi félelem nem igazolódott be, illetve, hogy a határon túli magyarok döntő többsége hazánkba jön dolgozni, és nem az Európai Unió más tagországaiba.

Balázs István a világban és Európában jelenleg megfigyelhető trendek kapcsán arra a dilemmára mutatott rá, amelyben szemben áll a közigazgatást kisebb, olcsóbb és magasabb hatékonyságúvá fejleszteni szándékozó szemlélet a terror- és katasztrófaveszélyek kapcsán fellépő, a közigazgatást megerősíteni szándékozó akarattal. Mindeközben az új közmenedzsment (new public management) megvalósítása is kifulladásra, és a közigazgatás tradicionális értékeinek megőrzése ismét előtérbe került. Az új célkitűzések között az e-kormányzás kiszélesítése és a tudásmenedzsment elterjesztése szerepel. A Kárpát-medencei országok közigazgatási reformfolyamatainak áttekintése után az előadó megállapította, hogy a decentralizáció szándéka, a helyi finanszírozási reform többé-kevésbé mindenhol szerepel, a megvalósítások eszköze korábbi előzmények, minták nélkül azonban nagyon eltérő, s átfogó reformprogrammal senki sem rendelkezik.

Szarka László a kisebbségi magyar nemzetépítésről tartott előadást, amelyben elmondta, hogy a Kárpát-medencében az etnikum megoszlása egyre vegyesebb képet mutat, Erdélyben a székely területeken is felgyor-

sult az etnikumok keveredése. A problémák elkerülése érdekében a régióképző folyamatokban az etnikai adottságokat is figyelembe kell venni. A szövetségi nemzet víziójáról beszélt, ahol mindenki megtalálja a helyét. Hangsúlyozta, hogy a magyar nemzet etnikulturális bázisa a nyelv és a történelem, és a magyar nyelv megőrzését a kisebbség körében a szomszédos országokban helyben kell biztosítani. A magyar igazolvány intézményével kapcsolatban elmondta, hogy a könyvecskét eddig 850 ezren igényelték, közülük 50 ezren nem kapták meg még (tehát körülbelül minden harmadik kisebbségi magyar rendelkezik ezen igazolvánnyal). Szlovákiában a kormány későn fogadta el a státustörvényt, ezért az igénybe vevők száma alacsony. Székelyföldön 40-50%-os az arány.

Egyed Albert a határon túli magyar felsőoktatás fejlődéséről és a kihelyezett képzésekről adott áttekintést; utóbbiak Felvidéken és Erdélyben 1992–1994 között bírtak a legnagyobb jelentőséggel. Az ezt követő időszakban megjelentek a magánegyetemek, mint például a Bábes-Bolyai Kolozsváron, melyek növekvő hallgatói létszámmal meghatározó szerepet töltenek be a határon túli felsőoktatásban. Véleménye szerint a hallgatói létszám növelése helyett a jövőben az intézmények infrastrukturális fejlesztése lenne szükséges, valamint az intézménymenedzsment mellett a rugalmas kínálatépítés a középszintű oktatás, a szakképzés és a felnőttképzés terén.

Szekcióprogramok

A soproni vándorgyűlés harmadik napján hat különböző szekcióban folytatódott a munka. Igyekezett felfelelni azokat a kulcsterületeket, amelyek meghatározó szerepet játszanak a területi politikákban, s elősegíthetik a nagytérség fejlődését.

1. szekció: Regionális fejlődés, terület- és településfejlesztési stratégiák

A 15 előadásból 7 Románia, abból is 5 a Székelyföld sajátos problémáival foglalkozott. *Vincze Mária* és *Kölcsény Annamária* előadása a romániai regionális versenyképesség alakulását elemezte az átmenet időszakában, végső konklúzióként azt vonva le, hogy a regionális különbségek – akárcsak Magyarországon – nőnek Romániában. A téma részletesebb kifejtését a következő előadó páros, *Györfy Lehel* és *Benyovszky Annamária* végezte el – az előadásuk a Regionális gazdasági egyenlőtlenség Romániában címet viselte. Ezt követően Erdély, elsősorban a Székelyföld különböző társadalmi-gazdasági jellemzőivel, problémáival ismerkedhetett meg a hallgatóság. *Kurkó Ibolya* és *Berekméri Anna Mária* a népesség és a gazdaság területi különbségeivel foglalkozott a „posztoszocialista” Erdélyben. Előadásukból megtudhattuk, hogy demográfiai szempontból hasonló problémákkal küzdenek, mint az anyaországban, hiszen Erdély lakossága ugyanúgy öregszik és fogy, mint hazánké. A Székelyföld fejlődésének gazdaságtörténeti háttéréről *Ilyés Ferenc* számolt be, míg *Geréb Lászlótól* a székelyföldi kivándorlás regionális gazdasági hatásairól hallhattunk, ezen belül is arról az érdekes megközelítéstől, hogy minimum mennyivel kell többet keresnie az egyénnek a Székelyföldön, hogy megérje felsőfokú végzettséget szereznie. Az előadó felhívta a figyelmet arra, hogy a székelyföldi kivándorlás miatt máshol hasznosul a befektetett tudás, így kérdőjeles a felsőfokú beruházások megtérülése. *Csák László* a székelyföldi regionális fejlesztésben rejlő új lehetőségekről tartott előadást, míg *Darabos József Attila* a Székelyföld egy – a közlekedés, az infrastruktúra és az általános gazdasági fejlettség terén – különösen hátrányos helyzetben lévő térségének, Kalotaszegnek a problémáit tárta fel Kistérségi aggodalmak csatlakozás előtt (kalotaszegi krónika) című előadásában.

A romániai-székelyföldi témájú előadások után hangzott el *Izsák Tibor*: „Kárpátalja regionális fejlődésének lehetőségei” című előadása, amelyben a térség történelmi háttéréről, jelenéről és a jelenlegi helyzetnél biztosított jövőjéről, Kárpátalja összeurópai szinten növekvő közlekedés-földrajzi jelentőségéről, továbbá a turizmusról mint lehetséges kitörési pontról szövegezt.

A következő nagy blokkban egy másik nagytérség, a Délvidék volt az előadások központi témája. *Szlávitay Ágnes* a Vajdaság – a gazdasági válság előtt az ország egyik legfejlettebb régiója – jelenlegi munkaerő-piaci helyzetét és az észak-bácskai körzet sajátosságait mutatta be, külön kitérve a humán erőforrások és a határon átnyúló együttműködés témakörére. *Csiszár Molnár Anna* (és társzerzője, *Bagi János*) révén Szabadka gazdaságfejlesztési stratégiáját és operatív programját ismerte meg a hallgatóság. 2004 őszén az önkormányzati választások után jött létre a Szabadkai Fejlesztési Tanács, 8 munkacsoporttal (gazdasági területenként), az elkészült operatív program megvalósítása pedig széles társadalmi partnerségben zajlik. *Harmath Péter* előadása

sában vállalatgazdaságtani megközelítésben hallhattunk a területfejlesztés kérdéseiről, amely az Előnyös szervezeti (szerveződési) formák és struktúrák a turbulens környezetben címet viselte.

Az utolsó három előadás már tágabb kitekintést adott. *Lentner Csaba* és *Kovács Róbert* a Kárpát-medencében zajló magyar működőtőke-áramlás jellemzőivel foglalkozott, *Lux Gábor* az iparpolitikának a volt szocialista országokban kialakult fejlődési pályáit vázolta fel, a két előadás között pedig *Tatai Zoltán* színes, személyes élményeken alapuló beszámolóját hallgathattuk meg Területfejlesztés Magyarországon a XX. sz. második felében címmel.

2. szekció: Interregionális kapcsolatok, határ menti együttműködési szervezetek

A hazai szakemberek mellett a szekcióban Szlovákiából, Ukrajnából, Romániából és Szerbiából érkezett előadók is számot adtak kutatási eredményeikről. Olyan hazai és külföldi résztvevők is jelen voltak, akik nem tartottak ugyan előadást, de hozzászólás formájában megosztották tapasztalataikat kollégáikkal a határon átnyúló kapcsolatokról, szervezetekről és programokról.

A tanácskozás vezérfonalát a Magyarország részvételével létrejött és funkcionáló eurorégiók és egyéb interregionális szervezetek működése, struktúrája, funkciói, eredményessége, kapcsolatrendszerei és jövőbeli lehetőségei adták, melyekről átfogó előadásokat hallhattak az érdeklődők *Székelly Andreától*, *Tarpai Józseftől* és *Fodor Gyulától*. Kiemelt figyelmet kaptak a Magyarország keleti és déli határai mentén létrejött, számos problémával és működési nehézséggel terhelt nagyméretű szervezetek (például a Kárpátok Eurorégió, Duna–Körös–Maros–Tisza Eurorégió) vizsgálatai is (*Pál Agnes*, *Dancs László*). Felvetődött a kérdés, hogy a jelenlegi túlméretezett eurorégiók játszanak-e valós szerepet a határ menti térségek fejlődésében, vagy csupán adminisztratív szerepük van, illetve lehet-e a jövőben egyáltalán létjogosultságuk?

Az interregionális szervezetek problematikája mellett több előadás (*Koncz Gábor*, *Sztojics-Karanovics Edit*, *Nagy Egon*) foglalkozott a határon átnyúló kapcsolatok konkrét, kisebb térségre vagy határszakaszra jellemző problémáival, akadályozó tényezőivel. Az előadások érintették a területfejlesztési együttműködés, illetve a külföldi tőkebefektetések kérdéskörét, nehézségeit is.

Hakszer Richárd a határon átnyúló kapcsolatok fejlesztését szolgáló európai uniós programok (Phare CBC, Interreg III/A) eredményességéről, az érintett határtérségekre gyakorolt hatásairól beszélt, míg *Illés Dóra* az ESPON program működésével és a magyarországi határrégiókra gyakorolt lehetséges hatásaival foglalkozott.

A kutatások tapasztalataiból megállapítást nyert, hogy a jelenlegi nagy kiterjedésű eurorégióknak a határ menti fejlesztésben játszott szerepe korántsem kielégítő. A jövőben elsősorban a korábban történelmi gyökerekkel rendelkező, többé-kevésbé működőképes térszerkezeti-gazdasági egységeket alkotó, együttműködésre alkalmasabb, „határon átnyúló” régiók érhetnek el sikereket a határ menti kapcsolatok fejlesztése terén.

A hozzászólásokból és az előadásokból kiderült, hogy a határon átnyúló kapcsolatokat Magyarország egyes határai mentén még mindig számos bürokratikus, gazdasági, politikai és egyéb probléma akadályozza (magyar–román és magyar–ukrán határtérség). Megfigyelhető tendencia, hogy a kapcsolatok fejlesztésében egyre jelentősebb, s a jövőben várhatóan még inkább bővülő szerepet játszanak az uniós források.

3. szekció: Közigazgatási reformtörekvések és az önkormányzatok működése a szomszédos országokban

A szekcióban elhangzott előadások nagy része a szomszédos országok közigazgatási reformfolyamatát mutatta be, felhívta a figyelmet a regionális és fejlesztéspolitika erős befolyására a közigazgatási szintek és egységek kialakításában. A regionalizmus és a közigazgatási reformfolyamatok közötti párhuzamosságra legmarkánsabban *Bodó Barna* utalt, aki Románia esetében a régiók kialakítását a politikusok játékszereként azonosította, ahol a legfontosabb cél a források maximális elérése. (Ezt támasztja alá a kormány azon szándéka is, hogy 2007-ig újrarajzolja a fejlesztési régiók határvonalait.) Romániában az önkormányzatiság még helyi szinten is megkérdőjelezhető, így szükséges lenne a jelenlegi közigazgatási rendszer és a hatáskörök megosztásának átszervezése. Azonban a napjainkban zajló közigazgatási reform nem tisztázza az alapvető fogalmakat, nem hoz igazi változásokat, elsősorban a területfejlesztési funkciókra összpontosít. *Fóri Endre* elsősorban a Székelyföld fejlesztési esélyeit vázolta fel, amelyek nagyban függenek a közigazgatási rendszer és a regionális beosztás változásától. Előadásában részletesen ismertette a romániai közigazgatási rendszert, a prefektusok jelenlegi hatásköreit. Véleménye szerint a tervezett közigazgatási reform nem hoz lényeges újítást, mivel nincs igazi autonómia, és túl nagy a központi hatalom helyi jelenléte.

Mezei István a szlovákiai közigazgatási reformfolyamat ismertetésekor rávilágított arra, hogy a közigazgatási beosztásban végrehajtott változtatások elsősorban nemzeti, valamint politikai célokat szolgáltak. Az 1996-ban kialakított 8 kerület és 79 járás lehatárolásakor legfőképpen a választási érdekek domináltak, aminek eredménye többek között a magyarság egyre nehezebbé váló érvényesülése lett, sőt a járások száma 2004-ben tovább csökkent. Az előadó megkérdezte, vajon Szlovákia Kárpát-medencei országnak tartja-e magát, és hogy reális-e a konferencia fő gondolatkörét is jelentő szándék, hogy a Kárpát-medence egységes gazdasági térré fogalmazható meg.

Darcsi Karolina Ukrajna közigazgatási reformtörekvéseit mutatta be, ismertetve a jelenlegi önkormányzati rendszer főbb jellemzőit, amely megyei és járási szinten létezik, a helyi önkormányzatok pedig sem hatáskörrel, sem megfelelő forrásokkal nem rendelkeznek. Így az újítások a valós önkormányzatiság kialakítására, a decentralizáció nagyobb térnyerésére törekuszenek. A 2004-ben meghirdetett közigazgatási reform életre hívta a közösség fogalmát, mely a területi beosztás legalsó szintjeként, 3-4 település összevonásával, minimum 5000 fős lélekszámmal jönne létre, megfelelő hatáskörökkel (egészségügyi, oktatási, szociális, területrendezési és fejlesztési, infrastrukturális fejlesztésekkel kapcsolatos, stb.). A reform előnye lenne az adminisztratív költségek csökkenése, a decentralizáció, a valós önkormányzatiság létrejötte. Kérdéses, hogy a tervezett intézkedések mikor fognak megvalósulni, mivel még hiányzik a megfelelő politikai szándék.

Bálint István a Vajdaság helyzetét elsősorban a koszovói kérdés rendezésétől függőnek mutatta be, illetve rávilágított arra, hogy a gazdaság fellendülésében a kisebbségi problémák megoldásának kulcsszerepe lehet. Véleménye szerint az autonómia önmagában nem garancia a helyzet megoldására, a cél olyan helyzet megteremtése lenne, amelyben a kisebbségi lét nem jelent hátrányt az egyének számára.

A szekció fő témájától eltérő *Wagner András* előadása, amely egy az osztrák–magyar határtérségben végzett, a helyi vezetők kompetenciáit felmérő kutatás eredményeit tárta fel. Az empirikus adatokból kiderült, hogy a képviselők sok esetben a szükséges kompetenciák hiányában hoznak szakmai döntéseket, így mindenképp szükség lenne megfelelő képzésre.

4. szekció: Agrárgazdaság, vidékpolitika

A szekcióban 9 előadás hangzott el. Nagy részük a rendszerváltás, illetve a privatizáció hatásait taglalta az agrárdominanciájú térségekben. Témájában három előadás tért el ettől, *Kolumbán Gábor* egy elszigetelt térség posztmodern fejlesztési modelljét mutatta be (Énlaka esetében), *Gergely Sándor* a biomassza-energetikai klaszter hatásairól beszélt, míg *Bíró Zoltán* a székelyföldi egyetemi szintű vidékfejlesztő-képzés szerepét fejtegette.

Dr. Káposzta József szekcióelnöki bevezetőjében arról beszélt, hogy napjainkban a vidékfejlesztés szoros összefüggést mutat a mezőgazdaság fejlesztési kérdéseivel, amely már nem csupán az élelmiszer-gazdaság alapanyagának megtermelője, hanem számos más, igen fontos szerepet tölt be, így például a foglalkoztatásban, a környezetvédelemben, a rekreációban, a turizmus egyes funkcióiban is. Mindezeket figyelembe véve az alábbi fejlesztési hipotéziseket állította fel:

- Versenyképes mezőgazdasági szektort kell kialakítani, hiszen ez az egyik feltétele a biztonságos élelmiszerellátásnak.
- Elkerülhetetlen a megalapozott és környezetbarát termelési módszerek bevezetése, hiszen a fogyasztói szokások megváltozása ebbe az irányba hat.
- Sokszínű és gazdag hagyományokkal rendelkező mezőgazdaság kialakítása az elsődleges cél, amely megőrzi a vidék képét, megteremt a munkalehetőségeket.
- Többfunkciós mezőgazdaság kialakítása szükséges, ezzel csökkenthető a mezőgazdaság jövedelmezőségének változékonysága.

A magyar vidék fejlesztése elképzelhetetlen a mezőgazdasági szerkezet átalakítása, illetve alternatív fejlesztések kidolgozása nélkül, hiszen az EU-trendeket megfigyelve érzékelhető a változtatás kényszere.

Kovács Teréz előadása az egyéni gazdák identitásváltásáról szólt, ebben a rendszerben a mezőgazdaságból élőknek is legalább egyszer, de általában többször identitást kellett változtatniuk. *Rácz Katalin* bemutatta, hogy a privatizációs folyamat eredményeként drámai mértékben csökkent a vidéki munkavállalók megélhetésében addig kulcsszerepet játszó agrárszektor foglalkoztatási kapacitása. A termelőszövetkezetek átalakulása, a kárpótlásról szóló törvény életbe lépése, a mezőgazdasági nagyüzemek foglalkoztatási kötelezettségének megszűnte után több százezer munkavállaló kényszerült elhagyni az ágazatot. Az ipar és a szolgáltatási szektor

mellett a mezőgazdaság csak kiegészítő tevékenységként jelenhetett meg. *Széles Adrienn* az észak-alföldi régió mezőgazdasági sajátosságait mutatta be. A régió agrárgazdasága fejlesztésének elsősorban a földminőséghez, a kialakult termelési kultúrákhoz kell kapcsolódnia. Fontos lenne a vidéki népesség képzése, oktatása, a szellemi színvonal emelése, a vidéki életközösségek hagyományainak újraélesztése a fejlesztési programok megvalósítása érdekében, továbbá a falvak és tanyák megújítása, a környezetbarát technológiák és eljárások elterjesztése, különösen a környezetileg érzékeny területeken. Mindezek a célok azonban csak összefogással, egyre erőteljesebb forrásbevonással és -felhasználással valósíthatók meg. Regionális szintű infrastrukturális, gazdasági beruházások, fejlesztések megvalósítása és ezek összehangolása szükséges. *Nagyné Demeter Dóra* a Hajdú-Bihar megyei családi agrárvállalkozások helyzetét vizsgálta fel. A családi gazdaságok döntően a munkanélküliség szorító hatására, az elszegényedés miatti önellátási kényszer nyomására alakultak ki. Az önellátás mellett közülük azok biztosíthatják majd az agrártermelés bázisát, amelyek megfelelő érzékenységet mutatnak az innovációk befogadására, képesek szűk profilú, elsősorban családi munkán alapuló vállalkozásokká alakulni, illetve új agrártevékenységek, ismeretek, technológiák meghonosítására is alkalmassá válnak.

5. szekció: Kulturális és épített örökség, terület- és településrendezés, környezetvédelem

A szekció munkája az elhangzott 5 előadás alapján két-három súlypont köré csoportosítható. Ezek a Kárpát-medencei kulturális örökség fennmaradásának, megőrzésének és fejlesztésének lehetőségei, amelyekhez kapcsolódik a turizmusfejlesztés. *Orosz Ildikó* a kárpátaljai kulturális örökség nehéz helyzetét vizsgálta előadásában, amelyből kiderült, hogy az anyaország segítsége nélkül lehetetlen a hosszú távú fennmaradás. *Bokor Béla* a határokon átnyúló kulturális kezdeményezések elméleti koncepcióját és gyakorlatát tekintette át, amelynek egyik jeles példjaként a Határon Túli Magyarok Fesztiválját mutatta be. *Horváth Alpár* a Székelyföld mint történeti-kulturális régió regionális értelmezési lehetőségeit mutatta be előadásában, amellyel hozzá kívánt járulni a Székelyföld turizmusstratégiájának kialakításához.

Elhangzott 2 előadás, amelyeket módszerükben egymáshoz lehet kapcsolni, az egyik terepi kérdőíves módszerrel gyűjtötte a megállapításai háttéréül szolgáló adatokat, a másik a tematikus térképezés eszközeihez nyúlt, hogy illusztrálja előadását: tehát mindketten földrajzi módszereket alkalmaztak. Egyikük, *Bagoly-Simó Péter* a Marosvásárhely környéki szuburbanizációt vizsgálta, s illesztette be a térséget a Kárpát-medencében zajló városfejlődés folyamatába, míg a másik előadó, *Szabó Ingrid*, a komáromi Selye János Egyetem oktatási vonzáskörzetét rajzolta meg a fent említett módon, emellett részletesen bemutatta az egyetem megalakulásának körülményeit, jelenét és jövőbeli terveit.

Harmadik súlypontként a környezetrendezés és a környezetvédelem szerepelt a szekcióban. *Putarich Ivánszky Veronika* a Vajdaság vízrendezésének regionális helyzetképét rajzolta meg előadásában, s kitért a turizmushoz kapcsolódó fejlesztési lehetőségekre is. Különösen a Duna–Tisza–Duna csatornarendszer felélesztésében rejlő potenciált hangsúlyozta. Egy nagyobb kutatócsoport tagjaként *Fehér Illés* beszámolt a tiszai ciánszennyezések nyomán a hullámterekben végzett biokémiai kutatásairól, amelyekkel a nehézfémek fokozódó felhalmozódását, így a kultúrvegetációban való megjelenését is megállapították. Elmondta, hogy a helyi vezetők többsége alulbecsüli vagy elhallgatja a problémát. Határon átnyúló tiszai kutatóprogram elindítását szorgalmazta, hiszen máig nem sikerült közös kutatásokat indítani az anyaországgal.

6. szekció: A regionális fejlesztés térinformatikai eszközei

A szekcióban elhangzott 9 előadás szemléletesen mutatta be, hogy a földrajz, a regionális tudomány, a területfejlesztés módszertana a számítástechnikai és informatikai alkalmazások tökéletesedésével, a számítási teljesítmény növekedésével és a térinformatika kialakulásával olyan új elemmel bővült, mely lehetővé teszi területi-természeti, társadalmi és gazdasági változások jobb nyomon követését, a területi tervezés hatékonyabb modellezését és a döntéshozatal megalapozottabb előkészítését.

A szekció elméleti kutatásokra alapozó előadásai azonban nemcsak az új diszciplína jelentőségére mutattak rá, hanem tájékoztattak a térinformatika feladatáról, fejlődéséről, valamint az innovációban betöltött szerepéről is. Mint *Koós Bálint* fogalmazott: a térinformatika területi vonatkozású adatok gyűjtésével, feldolgozásával, tárolásával, elemzésével és megjelenítésével foglalkozik, s mint ilyen, gyakorlatilag az emberi civilizáció kezdetétől nyúlnak vissza a gyökerei. Hangsúlyozta továbbá, hogy a területi adatok gyűjtése, kezelése, feldolgozása rendkívül erőforrás-igényes művelet, nem véletlen, hogy a tudományterület fejlődése szorosan

kapcsolódik az adattárolás és -feldolgozás fejlődéséhez, sőt a térinformatikai igények olykor a technológiai fejlődés mozgatórugójává is válnak. *Jakobi Ákos* előadásában kiemelte, hogy a térinformatika ilyen mértékű fejlődése szükségszerűen következett be. A térbeliség, a képi jelleg és az informatika összekapcsolódásából kialakult új diszciplína kialakulásában a térhasználat, pontosabban a térbeli adathasználat radikális átalakulásának is nagy szerepe volt. Az utóbbi években, évtizedekben exponenciálisan megnövekvő adathasználati igény eredményeként a térinformatika – mint innováció – mindennapi eszközzé vált.

Bartos-Elekes Zsombor témája képezte az átvezetést az elméleti és az alkalmazott kutatásokat bemutató előadások között. Az előadó a regionális aránytalanságok térképi ábrázolásának módszereiről, továbbá a romániai területi aránytalanságok okairól és megjelenési formáiról tájékoztatta a hallgatóságot.

Az előadások második nagy csoportja a térinformatika felhasználásának egy-egy alkalmazási lehetőségét mutatta be különböző tevékenységi területeken. *Sikos T. Tamás* szemléletes előadásában a földrajzi információs rendszerek (GIS) alkalmazási lehetőségeit vázolta, tájékoztatót a városszerkezeti változásokról (morfológiai, időbeli és funkcionális), az üzleti, kereskedelmi egységek térbeli megjelenésének, sajátosságainak monitorozásáról, valamint a vonzáskörzet-vizsgálatokról. Végül pedig egy konkrét projekt (archeológiai park) kijelölésének módszertani hátterét ismertette. Érdekes alkalmazási területet mutatott be előadásában *Farkas Jenő Zsolt*, aki a precíziós mezőgazdaságot és a hozzá tartozó mezőgazdasági térinformatikai rendszer felépítését vázolta, továbbá kitért ennek a technológiai eljárásnak a kapcsolódási lehetőségeire a CAP-ban alkalmazott támogatási (földalapú és agrár-környezetgazdálkodási) rendszerekhez. Ugyancsak kiváló prezentációt láthatunk *Kiss János Pétertől* és *Mattányi Zsoltól*, akik olyan térinformatikai rendszert mutattak be, amely alkalmas egyes sürgősségi betegellátó központok (stroke-központok) kiválasztására és ellátókörzeteik ésszerű kialakítására, illetve mentőállomások körzeteinek optimalizálására, melynek következtében ésszerűbb lesz az ellátásszervezés, jelentős a költségmegtakarítás, és a betegek életésélyeinek javulásában megmutatkozó, pénzben nem kifejezhető haszon érhető el.

Az előadások harmadik csoportja nem annyira a térinformatikához kapcsolódott, mint inkább az infokommunikációs technológiáknak a közszolgáltatásban és a tájékoztatás fejlesztésében játszott szerepét mutatta be. *Győri Erzsébettől* átfogó előadást hallhattunk a magyarországi elektronikus közigazgatás állapotáról, szembesítve egymással a gazdasági és lakossági igényeket a jelenlegi kiépítettségi viszonyokkal és a napjainkban elérhető elektronikus ügyviteli szolgáltatásokkal. Az előadó felhívta a figyelmet a rendszer fejlesztésének és üzemeltetésének veszélyeire, a társadalmisítás fontosságára, az e-közigazgatási szolgáltatásokhoz szükséges tudásmegosztásra, valamint a szereplők együttműködésének fontosságára, illetve arra a tényre, hogy a küszöbön álló közigazgatási reform fundamentumát az elektronikus közigazgatási rendszerek fejlesztése jelentheti. Hasonló következtetésre jutott *Ponácz György Márk* is, aki az e-közigazgatásra vonatkozó ausztriai legjobb gyakorlat hasznosításának lehetőségeit mutatta be. Megállapította, hogy Magyarországon a korszerű elektronikus közigazgatás alapelvei egyelőre csak szűk szakmai körökben ismertek. Az osztrák példa alapján szükség lenne olyan tájékoztató tevékenységekre, amelynek során az állampolgárok, az intézmények és a gazdasági szervezetek felismerhetik a saját igényeiket, és megtalálhatják az érvényesítés csatornáit – tehát az alulról építkező tervezési módszert kellene átvenni.

Ennek a blokknak a harmadik előadása az információs eszközöknek, ezen belül is az internetnek a településmarketingben és a kommunikációban betöltött szerepét vizsgálta. *Nagy Benedek* a székelyföldi városok honlapjait elemezve arra a következtetésre jutott, hogy a települések nem használják ki a kommunikációs eszközökben rejlő lehetőségeket. Hangsúlyozta, hogy az új kihívásokra az önkormányzatok nagyobb része még nem készült fel, hiányzik a megfelelő szemlélet, az e-felkészültség és a megfelelő ösztönzőrendszer, mely elősegíthetné a székelyföldi települések információs kultúrájának fejlődését.